

Udskriftsdato: 19. december 2025

2014/1 BSF 172 (Gældende)

Forslag til folketingsbeslutning om etisk indkøbs- og investeringspolitik for det offentlige

Ministerium: Folketinget

Forslag til folketingsbeslutning

om etisk indkøbs- og investeringspolitik for det offentlige

Folketinget pålægger regeringen:

- a) At sikre, at der i alle statslige, regionale og kommunale kontrakter/aftaler om indkøb af varer og tjenesteydelser eller om investeringer indskrives etiske krav om samfundsansvar i kontraktvilkårene, der sikrer, at leverandører og underleverandører/entreprenører og underentreprenører respekterer og lever op til grundlæggende arbejdstager- og menneskerettigheder, grundlæggende miljøhensyn og international folkeret. De etiske krav skal indskrives i alle nye kontrakter vedrørende offentlige indkøb. I allerede indgåede kontrakter skal de etiske krav indskrives i forbindelse med fornyelse af kontrakterne, og så vidt muligt inden der er gået 5 år. Kontrakterne skal endvidere indeholde en klausul om, at man som leverandør er indforstået med at fremlægge relevante oplysninger om hele værdikæden, at det offentlige kan foretage kontrolbesøg hos leverandøren og dennes underleverandører, og at en fortsat overtrædelse af de etiske krav kan føre til opsigelse af kontrakten uden erstatningsansvar for det offentlige.
- b) At sikre, at der føres tilsyn med og kontrol af, at de virksomheder, der leverer til det offentlige, herunder disses leverandørkæder, overholder de i kontrakten fastsatte vilkår om etiske krav. Til dette formål skal der etableres en særlig kontrolenhed, der skal følge op på og kontrollere, at det offentliges indkøb af varer og tjenesteydelser sker i overensstemmelse med de i kontrakten fastsatte vilkår om etiske krav. Kontrolenheden skal foretage stikprøvekontrol samt foretage egentlige kontrolbesøg i de lande og på de fabrikker, hvor produkter til det offentlige produceres, og hvor menneskerettigheder og ILO-konventioner kan forventes at være under pres i produktionen. Kontrolenheden skal fungere på tværs af stat, regioner og kommuner og skal endvidere samle ressourcer og viden til at foretage en kvalificeret opfølgning samt sikre videns- og informationsdeling om risikosektorer og leverandørers efterlevelse af de etiske krav, som det offentlige stiller. Udarbejdelse af regler om indberetning og tilsyn, nedsættelse af kontrolenheden og vurdering af, om kravene overholdes, skal ske ved inddragelse af relevante fagforbund og ngo'er m.fl.
- c) At arbejde for at etablere et nordisk samarbejde om kontrol af og vidensdeling om leverandører til det offentlige.
- d) At sikre, at ordningen grundlæggende bliver statsligt finansieret, men med bidrag fra de regioner og kommuner, der bruger ordningen.

Bemærkninger til forslaget

Forslagets formål og baggrund

Forslaget har til formål at sikre, at der i alle statslige, regionale og kommunale kontrakter og aftaler om indkøb af varer eller tjenesteydelser indskrives etiske krav om samfundsansvar i kontraktvilkårene, der forpligter leverandører og underleverandører til at respektere og leve op til grundlæggende arbejdstager- og menneskerettigheder og international folkeret.

I forlængelse heraf skal der indføres regler om virksomhedernes fremlæggelse af relevante oplysninger, og der skal nedsættes en kontrolenhed, som har til formål at følge op på og undersøge, at virksomheder, der leverer til det offentlige, herunder disses underleverandører, rent faktisk også efterlever de etiske krav i kontrakterne.

Staten, kommunerne og regionerne i Danmark er storindkøbere og udgør tilsammen en væsentlig markedsaktør. På trods af dette er der i dag ikke ensartede regler for offentlige indkøb. Offentlige indkøbere skal som hovedregel vælge den billigste leverandør til en given kvalitet ved selve produktet eller ydelsen. Der er ikke nogen forpligtelse til at stille sociale og etiske krav til arbejdsforhold. I de tilfælde, hvor der stilles krav, er der ofte meget lidt opfølgning på, om disse krav overholdes. Borgerne har således ingen garanti for, at deres skattekrone ikke anvendes til at understøtte produktion, hvor arbejderne bliver udsat for umenneskelige forhold og krænkelse af deres grundlæggende rettigheder. Tværtimod betyder fraværet af sociale og etiske krav, at virksomheder, der tager deres samfundsansvar alvorligt og derfor har højere produktionsomkostninger, stilles dårligere i konkurrencen om offentlige udbud. Dette er inkonsekvent, eftersom der samtidig stilles lovkrav til Danmarks 1.000 største virksomheder om at redegøre for deres samfundsansvar.

Det medfører en uretfærdig konkurrence for samfundsansvarlige virksomheder, der investerer tid, penge og andre ressourcer i arbejdet med at sikre en etisk produktion, at det offentlige ikke følger op på, om etiske krav efterleves. Den manglende opfølgning og kontrol betyder, at det for mange virksomheder ikke bliver vigtigt at leve op til disse krav.

Forslagets indhold

Etiske krav i kontrakter og aftaler samt oplysningskrav

Det foreslås, at etiske krav skal indskrives i alle nye kontrakter/aftaler vedrørende offentlige indkøb. I allerede indgåede kontrakter skal de etiske krav indskrives i forbindelse med fornyelse af kontrakterne, og så vidt muligt inden der er gået 5 år. Kontrakterne skal endvidere indeholde en klausul om, at man som leverandør er indforstået med at fremlægge relevante oplysninger, herunder om produktionsfaciliteter og leverandørkæder, samt ændringer heri, og at det offentlige kan foretage kontrolbesøg hos leverandøren og dennes underleverandør for at se, om de i kontrakten fastsatte vilkår om etiske krav overholdes.

De kriterier, der skal indgå i kontraktvilkårene, bør løbende udvikles. Kriterierne skal dog som minimum omfatte, at varen er produceret med respekt for folkeretten, herunder Genève-konventionerne, FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne, FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder, FN's konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder og FN's retningslinjer for menneskerettigheder og erhverv (UNGP).

Kriterierne skal som minimum omfatte, at varen er produceret med respekt for følgende centrale arbejdstagerrettigheder baseret på ILO-konventionerne:

- Ansættelse sker frivilligt (ILO-konvention nr. 29 og 105).
- Sikker og sundt arbejdsmiljø (ILO-konvention nr. 155).
- Ingen anvendelse af børnearbejde (ILO-konvention nr. 138 og 182).

- Organisationsfrihed og ret til kollektive forhandlinger (ILO-konvention nr. 87, 98 og 135).
- Ingen overdrevne arbejdstider (ILO-konvention nr. 1).
- Ingen diskrimination i ansættelsen (ILO-konvention nr. 100 og 111).
- Løn, der sikrer en tilstrækkelig levestandard (ILO-konvention nr. 26, 95).
- Arbejdsklausuler i offentlige kontrakter (ILO nr. 94).

Reglerne skal også gælde leverandører til de offentlige aktieselskaber.

Endvidere skal der indføres krav, der sikrer, at investeringer foretaget af offentlige myndigheder og institutionelle investorer som ATP og Lønmodtagernes Dyrtidsfond ligeledes sker i respekt for miljø, arbejdstagerrettigheder og menneskerettigheder og ikke i firmaer, der er engageret i våbenproduktion eller handel med miner, klyngebomber og lign.

Tilsyn og vurdering af, om kravene overholdes, bør ske i samarbejde med relevante aktører, bl.a. fagforbund og ngo'er samt fagforbund og myndigheder i produktionslandet.

Kontrolenheden

Kontrolenheden skal foretage stikprøvekontrol samt foretage egentlige kontrolbesøg i de lande og på de fabrikker, hvor produkter til det offentlige produceres, og hvor menneskerettigheder og ILO-konventioner kan forventes at være under pres i produktionen. Kontrolenheden skal fungere på tværs af stat, regioner og kommuner og skal endvidere samle ressourcer og viden til at foretage en kvalificeret opfølgning samt sikre videns- og informationsdeling om risikosektorer og leverandørers efterlevelse af de etiske krav, som det offentlige stiller. Udarbejdelse af regler om og nedsættelse af kontrolenheden samt vurdering af, om kravene overholdes, skal ske bl.a. ved inddragelse af relevante fagforbund og ngo'er og i samarbejde med fagforbund og myndigheder i produktionslandet.

I dag har den enkelte kommune, region eller staten hverken ekspertise eller ressourcer afsat til at følge op på, at menneskerettighederne og ILO-konventionerne efterleves i forbindelse med offentlige indkøb. Med etablering af en tværoffentlig national kontrolenhed får man et samlet organ, der kan sikre en kvalificeret opfølgning og kontrol.

Kontrolenhedens nærmere opgaver og organisering skal tilrettelægges efter inspiration fra Sverige, der siden 2010 har haft et opfølgningsteam, der kontrollerer landstingenes og regionernes indkøb, og som også har mulighed for at kontrollere forholdene i produktionslandet. Det svenske opfølgningsteams auditeringsrapporter og resultaterne deles mellem regionerne og er offentligt tilgængelige.

I Norge har sygehusvæsenet et organ/rejsehold, der sikrer, at hospitalsbeklædning og hospitalsudstyr er produceret ansvarligt.

Både det norske og svenske organ foretager risikovurderinger af offentlige indkøb og målretter arbejdet med at sikre ansvarlig produktion ved at fokusere på de sektorer eller produkter, som er kendetegnet ved dårlige arbejdsforhold, tvungen overarbejde, børnearbejde m.v.

Ved etablering af en dansk kontrolenhed bør der også udpeges risikosektorer, der skal have særlig bevågenhed i kontrol- og opfølgningsarbejdet.

Overtrædelse af de etiske krav og klagemuligheder

Overtrædes de fastsatte etiske krav om samfundsansvar, skal leverandøren fremlægge en plan for hurtigt at leve op til kravene. Ellers skal kontrakten kunne opsiges uden erstatning. Denne konsekvens af en overtrædelse af de etiske krav skal også fremgå af kontrakten.

Mæglings- og klageinstitutionen for ansvarlig virksomhedsadfærd behandler sager om overtrædelse af OECDs retningslinjer for multinationale virksomheder. Det er derfor oplagt at undersøge, om sager

vedrørende overtrædelser af etisk indkøbs- og investeringspolitik ikke med fordel ligeledes vil kunne behandles af mæglings- og klageinstitutionen for ansvarlig virksomhedsadfærd, OECDs kontaktpunkt i Danmark.

Etablering af nordisk samarbejde

Leverandører til det offentlige i Danmark er også leverandører til bl.a. andre skandinaviske lande. Viden fra kontrolbesøg hos underleverandører til det offentlige i Danmark, Sverige og Norge, der som nævnt allerede har kontrolordninger, vil dermed med fordel kunne deles mellem landene, der modtager produkter fra samme leverandører, så der bl.a. ikke foretages unødigt dobbeltkontrol. Regeringen skal derfor arbejde for at etablere et nordisk samarbejde om kontrol af og vidensdeling om leverandører til det offentlige.

Finansiering

Ordningen skal grundlæggende være statsligt finansieret, men med bidrag fra de regioner og kommuner, der bruger ordningen.

Skriftlig fremsættelse

Finn Sørensen (EL):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om etisk indkøbs- og investeringspolitik for det offentlige.

(Beslutningsforslag nr. B 172)

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.